

Notitie nieuwe welstandscriteria zonnepanelen en zonnecollectoren beschermd stadsgezicht.

1.1 Aanleiding en doel

In de huidige welstandnota is een algemeen criterium opgenomen voor het plaatsen van zonnepanelen in het beschermd stadsgezicht, de binnenstad van Harderwijk.

Dit criterium houdt in, dat er alleen zonnepanelen mogen worden geplaatst op voordakvlakken, zijdakvlakken en achterdakvlakken die niet gericht zijn naar openbaar gebied. Er zijn echter panden die door hun specifieke ligging geen geschikt dakvlak hebben om aan dit criterium te voldoen.

De in de stuk voorgestelde nieuwe welstandscriteria hebben als doel om meer panden in de binnenstad ruimere mogelijkheden te bieden voor het plaatsen van zonnepanelen(en zonnecollectoren), waarbij het historische karakter van de binnenstad blijft behouden.

1.2 Beschermd stadsgezicht van Harderwijk

In 1970 is de binnenstad van Harderwijk door het rijk aangewezen als beschermd stadsgezicht, vanwege zijn nog (laat)midleeeuwse stratenpatroon en de nog gave historisch ruimtelijke structuur, waaronder het dakenlandschap, de straat en pleinwanden met zowel beschermde monumenten, historische/beeldbepalende gebouwen en nieuwbouw die passen binnen deze historische ruimtelijke structuur.

De status van beschermd stadsgezicht is bedoeld om het historische karakter van de binnenstad in stand te houden. De status van beschermd stadsgezicht geeft geen rechtstreekse bescherming. De gemeente kan via de erfgoedverordening (aanwijzen van gemeentelijke monumenten), het bestemmingsplan (kaders voor de ruimtelijke structuur), het welstandbeleid (uiterlijk/materiaalgebruik van gebouwen) en de inrichting van de openbare ruimte, zelf zorgdragen voor een goede instandhouding en bescherming.

In een beschermd stadgezicht geldt om deze reden ook een strenger regime voor vergunningsvrij bouwen. Buiten een rijks- beschermd stadgezicht kan namelijk vergunningsvrij op praktisch alle daken (behoudens die van beschermde monumenten) vergunningsvrij zonnepanelen worden aangebracht. In een rijks-beschermd stadsgezicht is dat beperkt tot alleen achterdakvlakken die niet gekeerd zijn naar de openbare ruimte. Voor alle andere daken is een omgevingsvergunning vereist. Voor de goede orde. het Rijk bepaalt via het Besluit omgevingsrecht wat omgevingsvergunningsvrij is. De gemeente heeft daar geen invloed op.

1.3 Het dakenlandschap

Het historische karakter van de binnenstad wordt niet alleen bepaald door de beschermde rijks- en gemeentelijke monumenten. Het gebied herbergt een veelheid aan architectuurstijlen uit verschillende perioden. Vaak is er een sterke samenhang door overeenkomsten in situering, typologie, maatvoering, dakbedekking, materiaal en kleurgebruik van de bebouwing. Het historische dakenlandschap is hierin een belangrijk onderdeel. Het dakenlandschap van de binnenstad van Harderwijk kenmerkt zich door kleinschalige daken, meestal zadeldaken of schilddaken, waarbij de nok afwisselend haaks (bij smalle panden) of evenwijdig (bij brede panden) op de straat staan. De daken zijn over het algemeen afgedekt met pannen, waarbij ook de bekende oudhollandse pannen nog aanwezig zijn. De kleur van deze pannen is meestal rood en in mindere mate blauw/zwart. Deze kenmerkende kapvormen met pannen, in combinatie met de architectuur van de panden, geven de binnenstad het kenmerkende historische karakter.

1.4 Effect zonnepanelen.

Zonnepanelen zijn opvallend en glimmend. Bovenop een pannendak geven deze panelen veel contrast. De positionering (rommelig of netjes in één vlak) en manier van plaatsen (op de pannen of verdiept in het dakvlak) hebben invloed op de welstandsbeoordeling. Er zijn ook innovatieve typen zonnepanelen die bijvoorbeeld in de kleur van de dakpannen geleverd kunnen worden. Ondanks dat blijven de panelen opvallend in het dak en daarmee hebben ze vanuit welstand een negatief effect op het historische karakter van de binnenstad.

1.5 Huidige criteria.

Zoals hiervoor aangegeven hebben zonnepanelen vanuit welstand een negatief effect op het historische karakter van de binnenstad. In dat licht zijn ook de huidige welstandscriteria tot stand gekomen.

De achtergrond van de huidige criteria is, dat zonnepanelen niet zichtbaar mogen zijn vanuit openbaar gebied. Hierbij wordt uitgegaan dat elk dakvlak aan de voorzijde, de achterzijde of de zijkant, welke grenst aan openbaar gebied, ook zichtbaar is vanuit het openbaar gebied. Er is nu geen onderscheid in type gebouwen en ook niet in de verschillende gebieden in de binnenstad. In een overzichtskaart (kaartbijlage 1) is het huidige beleid visueel gemaakt. In deze kaart is ook aangegeven op welke daken vergunningsvrij zonnepanelen geplaatst kunnen worden.

1.6 Uitgangspunten nieuwe Criteria

Bij het formuleren van nieuwe criteria zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- 1 *Niet van toepassing op beschermde monumenten;*
- 2 *uitgaan van de gangbare zonnepanelen;*
- 3 *uitgaan van zicht vanaf openbaar gebied op ooghoogte;*
- 4 *uitgaan van differentiatie in verschillende delen van de binnenstad;*
- 5 *uitgaan van differentiatie in typen gebouwen.*

Ad. 1

Bij beschermde monumenten (gemeentelijke of rijksmonumenten) zijn individuele objecten. Deze objecten zijn niet alleen beschermd om hun beeldwaarde, maar ook om hun historische waarde als object. Hier speelt naast het beeld/aangezicht ook het interieur, behoud van historische materialen en constructies een rol. Of zonnepanelen op een monument geplaatst kunnen worden, vergt daarom een bredere afweging per individueel object. Om deze reden vallen beschermde monumenten ook nu al buiten de criteria van de welstandsnota en zo ook buiten deze nieuwe criteria. Overigens zijn zonnepanelen op beschermde monumenten niet onmogelijk. Er zijn al diverse vergunningen voor zonnepanelen op monumenten afgeven. Dit betreft altijd panelen die op geen enkele manier zichtbaar zijn vanaf (semi)openbaar gebied en waarbij de installatie geen gevolgen heeft voor de monumentale waarden zoals de dakbedekking, de dakconstructie en het interieur.

Ad. 2

Innovatieve panelen zijn vaak nog steeds goed zichtbaar, omdat ze wezenlijk anders zijn dan dakpannen. Zelfs de dakpan-paneel is wezenlijk anders in zijn uitstraling dan gewone dakpannen en sluiten vaak qua formaat ook niet aan op de oude/bestaande pannen. Vanuit duurzaamheid zijn deze panelen ook niet altijd wenselijk. Ze hebben een laag rendement, zijn duur en bevatten soms zware metalen. Op dit moment bieden ze daarom nog geen alternatief om op grote schaal in de binnenstad of op historische panden te worden toegepast. Om deze redenen is bij het opstellen van de nieuwe criteria uitgegaan van de huidige gangbare panelen. Hierdoor is het zichtcriterium een belangrijke overweging (zie Ad 3). Dit uitgangspunt betekent echter niet dat de verdere ontwikkeling van innovatieve panelen wordt geremd of niet toegestaan zijn. In de volgende paragraaf wordt hier verder op ingegaan.

Ad. 3

Omdat zonnepanelen vanuit welstand een negatief effect hebben op het historische karakter van de binnenstad, is het zichtcriterium een belangrijke afweging. Hoe meer zichtbaar, hoe meer eisen er worden gesteld. Dit kunnen eisen zijn vanuit locatie en type gebouw, maar ook eisen waar de panelen zelf aan moeten voldoen. De vraag is wel wanneer is iets zichtbaar is. Er wordt nu uitgegaan vanuit openbaar gebied, maar het is niet duidelijk vanuit welke positie. In andere historische binnensteden is het dakenlandschap bijvoorbeeld zichtbaar vanuit openbaar toegankelijke uitzichtpunten, zoals kerktorens. Omdat de binnenstad van Harderwijk geen openbare uitzichtpunten kent, is het dakenlandschap vooral zichtbaar/beleefbaar vanuit de straat. Om deze reden wordt voor het zichtcriterium uitgegaan van zichtbaarheid vanaf ooghoogte.

Ad. 4

Op de ene locatie hebben zichtbare zonnepanelen minder effect op het beschermde stadsgezicht dan de andere locatie. Niet elk deel van de binnenstad is even waardevol voor het beschermde stadsgezicht. De Vischmarkt heeft bijvoorbeeld een andere beleving/uitstraling dan het parkeerterrein aan de Waltorenstraat.

Ad. 5

Niet elk gebouw draagt even veel bij aan het beschermde stadgezicht. Het ene gebouw kan zichtbare zonnepanelen hebben, zonder dat dit een negatief effect heeft op het beschermde stadsgezicht, terwijl dat bij andere gebouwen dit wel een negatief effect zou hebben.

1.7 Innovatieve zonnepanelen.

De ontwikkeling van zonnepanelen gaan hard. Er zijn nu bijvoorbeeld zonnecellen die in (venster)glas zijn verwerkt en het genoemde dakpanpaneel. Deze en andere (nog te ontwikkelen) nieuwe typen panelen kunnen in specifieke gevallen een alternatief zijn voor panden in de binnenstad, in die gevallen waar volgens de nieuwe criteria geen zonnepanelen op geplaatst kunnen worden. De beoordeling hiervan vereist echter maatwerk. De hardheidclausule uit paragraaf 2.1 van de Welstandnota Harderwijk 2017 biedt de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (welstandscommissie) voldoende ruimte om op basis van de algemene welstandcriteria van de welstandsnota, het college te adviseren over een aanvraag voor het plaatsen van innovatieve panelen. Het is daarom niet noodzakelijk om specifieke welstandscriteria te formuleren voor innovatieve zonnepanelen. Bovendien gaan de ontwikkelingen zo snel, dat specifieke criteria voor innovatieve panelen al snel weer achterhaald zullen zijn.